

ROMAN MRÁZEK ŠEDESÁTNÍKEM

Do řad jubilantů vstoupil, jakkoli se to zdá stěží uvěřitelné, Roman Mrázek, profesor ruského jazyka na filozofické fakultě Univerzity J. E. Purkyně. Narodil se 21. 11. 1921 v Letovicích (okres Blansko); na fakultu přišel na začátku druhé světové války, v roce 1939, ale násilné uzavření českých vysokých škol způsobilo, že studium oboru ruština-historie ukončil až v roce 1947. Jeho učiteli byli mj. F. Trávníček, J. Kurz, V. Machek, z historiků pak J. Macůrek.

V letech 1948—52 byl R. Mrázek pedagogicky činný na středních školách; teprve v r. 1952 se dostává jako lektor ruštiny na Janáčkovu akademii múzických umění v Brně a odtud přechází pak jako odborný asistent na univerzitu. Od roku 1954 působí již trvale na katedře rusistiky filozofické fakulty. Jeho kvalifikační růst je plynulý: v roce 1952 získává titul PhDr., v roce 1960 vědeckou hodnost CSc.; během dvou let se habilitoval a po 6 letech docentury se v roce 1968 stává mimořádným profesorem.

Akční rádius Mrázkovy vědecké, pedagogické i organizační a veřejné činnosti je rozsáhlý. Vyškolil několik aspirantů a mnoho doktorandů i diplomantů; je členem redakční rady Spisů a Sborníku prací FF UJEP, po řadu let pracoval v redakčním kruhu časopisu Čs. rusistika, spoluredigoval několik sborníků, dlouhou dobu působil jako vědecký tajemník brněnské odbočky Jazykovědného sdružení ČSAV, angažuje se jako člen vědeckovýzkumné komise fakulty atd. V šedesátých letech hostoval na univerzitě v Greifswaldu (1964/65) a ve Würzburgu (1969/70), uskutečnil tříměsíční studijní pobyt v SSSR (1963/64), kde kromě toho krátkodobě pobýval několikrát, naposledy v roce 1981. Přednášel mnohokrát v zahraničí (v SSSR, NDR, NSR, Švédsku, Bulharsku, Rumunsku). Zúčastnil se čtyř slavistických sjezdů (v Moskvě, Sofii, Praze a Varšavě) a řady domácích i zahraničních symposií. Za svou činnost pedagogickou byl vyznamenán titulem Vzorný pedagog UJEP (1961) a v roce 1979 mu byla filozofickou fakultou udělena stříbrná medaile B. Václavka.

Již první Mrázkovy stati (1951—53) svědčily o tom, že v něm vyrůstá badatel mnohostranného zájmu o lingvistickou problematiku a širokého pracovního záběru. Osou jeho výzkumné činnosti se stalo bádání o ruské syntaxi, k němuž od počátku přistupuje důsledně z hlediska konfrontačního. Svou pozornost původně zaměřil na jednočlenné věty, jimž byla věnována už jeho

disertace (1952). Později se k této tematice vrátil několikrát (1954—57). Dalším tématem, které ho zaujalo, je problematika pasíva v souvislosti s jednočlennou/dvoječlennou větnou strukturou (1953, 1968, 1970). Soustavný zájem věnoval Mrázek výzkumům v oblasti pádosloví. Psal především o funkcích instrumentálu (1960—61) a systematicky je zpracoval ve své první samostatné monografii *Sintaksis ruského tvoritel'ného* (Praha 1964). Jeho oku však nešla ani syntax druhých pádů, a to staroslověnského dativu (1963) a ruského genitivu s předložkou *у* (1962, s J. Brymem). Třetím okruhem badatelských zájmů jubilantových je průzkum obsahové stránky ruské a slovanské věty z hlediska modálních, emocionálních a hodnotících postojů mluvčího. Spadají sem jednak jeho stati o emocionalitě v syntaxi (1960, 1964), jednak pozdější výzkumy vížící se k tematice III. syntaktického symposia v Brně v r. 1971.

Na rozsáhlém materiálovém výzkumu jsou založeny zobecňující Mrázkovy stati teoretického charakteru. K nim patří práce o problematice predikace a predikátu, o větných schématech (1967—59, 1962), o typologii věty (1968—70, 1978), o větných členech, syntaktických vztazích a syntagmatice (1958, 1961, 1967—70), o syntaktických příznacích slovesa, valenci a intenci (1964, 1970), o metodologii syntaktického popisu (1962, 1965—66), o klasifikaci souvětí (1967). Postupně se Mrázkův zájem přenáší na studium historického vývoje ruštiny a ke srovnávacímu studiu dalších slovanských jazyků (1958, 1962, 1967, 1969, 1971, 1973).

Ze stručného přehledu nejdůležitějších sfér jubilantových zájmů, v němž zůstaly na okraji i dílčí, ale nikoli nevýznamné jeho zásahy do jiných oblastí lingvistického výzkumu, např. do akcentuace (1965—67, 1969) a morfematiky (1972, 1979), se už snad alespoň zčásti rýsují příznačné vlastnosti Mrázkova vědeckého snažení. Je to především promyšlený záměr dospět od dvoustranných, analyticky konfrontujících sond k široce pojatému a teoreticky hluboce fundovanému syntetickému popisu věty ve slovanských jazycích. Tento záměr má v celé šíři splnit téměř už dokončená Mrázkova publikace o srovnávacím popisu slovanské jednoduché věty. Z celé vývojové linie Mrázkovy publikační činnosti je patrné, jak zevrubně a usilovně promýšlí dílčí problémy, jak se k nim často i několikrát vrací a znovu je osvětluje z různých stran, než přistoupí k jejich syntetickému zpracování.

Příznačné pro jubilanta je dále to, že se v duchu marxisticky orientované lingvistiky ve své práci nikdy neodtrhl od spolehlivého materiálového základu, že se nedal své libivými teoretickými spekulacemi a různými módními výstřelky, ale že věren tradicím svých učitelů — Trávníčka, Havránka, Machka i jiných — své teoretické závěry vždy úzkostlivě konfrontuje s jazykovými fakty.

A konečně je třeba zdůraznit uvědomělé sepětí Mrázkovy vědecké činnosti s potřebami praxe, zejména školní. Původem z kantorské rodiny, je veden svou dávnou láskou k ruštině a hlubokým vnitřním vztahem k historii, kultuře a lidu SSSR, a proto usiluje odedávna o to, aby se znalosti ruštiny v nejširší naší veřejnosti neustále zdokonalovaly. Proto se věnuje se zaujetím výuce (v nedávné době přednášel jako profesor 17 hodin týdně na filozofické a pedagogické fakultě), píše do metodických časopisů a bedlivě sleduje a aktivně podporuje činnost MAPRJAL. Proto tak pečuje o to, aby jeho stati, byť i sebe-teoretičtější, vynikaly jasným podáním a jazykovou vytříbeností.

V této souvislosti je třeba s uznáním připomenout jeho podstatnou účast

na kolektivních publikacích, jako je *Příruční mluvnice ruštiny* z r. 1960/61 (vydaná r. 1979 již potřetí), která je přes své nároky na teoretickou a metodologickou originalitu (neboť je to vskutku první vědecky konfrontačně pojatá mluvnice ruštiny u nás) určena širokému okruhu zájemců, a *Školní mluvnice ruštiny* (vydaná od r. 1968 již osmkrát), která v pravém smyslu slova učebnicí je. Před nedávnem dokončil R. Mrázek skriptum z historického vývoje ruštiny (za dílčí účasti doc. G. Popovové z Minska) a v současné době je členem autorského kolektivu ústředně plánované vysokoškolské učebnice historického vývoje.

Z řady Mrázkových zásluh o naši rusistiku a slavistiku jmenujme ještě tři: Je to především jeho zásluha o existenci obšírné bibliografické kartotéky jazykovědných slavik, jejímuž budování věnuje jubilant soustavnou péči již čtvrt století a která dobře slouží mnoha našim i zahraničním zájemcům. Je to dále jeho výrazný podíl na organizování brněnských syntaktických symposií s mezinárodní účastí (1961, 1966, 1971, 1976), jež si získala dobré jméno v naší i zahraniční slavistické veřejnosti. A v neposlední řadě připomeňme i jubilantův trvalý podněcující i osobitým humorem prodchnutý zájem o jazyk a o vše, co s ním souvisí; zájem, jímž v nejlepším smyslu slova znepokojuje své spolupracovníky, kolegy i studenty a dává jim tak impulsy k novému promýšlení nejrůznějších problémů.

Přejeme všichni Romanu Mrázkovi, aby ho po mnoho příštích let neopustilo jeho zdraví ani jeho životní optimismus a abychom se z jeho pera dočkali ještě mnoha podnětných prací.

Stanislav Žaža